

Jul. 28/5-64

M

Kertomus kaivauksesta, jonka hum. kand. Pirkko-Liisa Lehtosalo suoritti Hollolan pitäjän Kutajoen kylän Kerkonkärki-nimisessä niemessä 8. 7. - 18. 7. 1963 alueella, joka tuli kärsimään uuden huvilatien ja parkkeerauspaikan rakentamisesta (katso P-L. Lehtosalon inventointikertomuksessa n:o 78 KM:n top. arkistossa). - Kertomukseen liittyy 13 karttaa ja 24 valokuvaa. Löydökset lueteltu KM:n esihistoriallisen osaston numeroilla 15890:1-5 ja 16269:1-16.

Suorittaessani Hollolan inventointia kesällä 1962 johdatti Kissan isäntä Ilmari Kylämäki minut paikalle, mistä oli löydetty uurrenuija (Hollolan museo 551). Paikka oli Kutajoen niemen pohjoispäässä, Kerkonkärjessä, Hollolan kirkolta n. 6 $\frac{1}{2}$ km pohjoiskoilliseen, lehtimetsää kasvavan kallion etelärinteessä, jossa näytti olevan useita selviä kiviraunioita. Koska sain kuulla, että aivan lähiaikoina rakennettaisiin paikan läheisyyteen uusi huvilatie sekä parkkeerauspaikka, ilmoitin asiasta välittömästi Kansallismuseoon. Samana syksynä kävi maisteri Hirviluoto paikalla, ja sen ansiosta saatiin rauniot rauhoitettua seuraavaan kesään asti tarkempia tutkimuksia varten. Suoritin nämä tutkimukset 8. 7. - 18. 7. 1963.

Kerkonkärjessä oli kesällä 1962 kartoitettu 14 rauniota. Näistä n:ot 4 ja 5 jäisivät rakennettavan parkkeerauspaikan alle, joten niiden tutkiminen oli tärkeintä (karttaliite 1). Raunio 5 oli samassa tasossa kuin tie, sen eteläpuolella ja melkein siinä kiinni, raunio 4 sijaitsi n. 8 m tien eteläpuolella ja ylempänä länteen päin nousevassa rinteessä (n:ot 1-5 raunioryhmästä sijaitsivat notkossa, joka muodostui lännessä ja pohjoi-

nessa aluetta rajoittavien kallioiden väliin (vert. karttaliite 1.). Päälinja, jonka avulla raunioitten sijainti toisiinsa nähden saatiin määritettyä, vedettiin itä-länsisuuntaiseksi kiintopisteenä käytetyn, Kerkonkärjen ja Muumilaakson rajalla olevan kivitolpan kautta ja avuksi otettiin toinen pohjois-eteläsuuntainen rauniota 6 sivuava linja. Maasto-olosuhteiden johdosta jouduttiin käyttämään kahta eri punnituskoneen paikkaa, mutta tähän kertomukseen liittyvissä kartoissa on punnitukset jo muutettu toisiaan vastaaviksi. Raunioitten sijainti selviää karttaliitteistä 1-3.

R a u n i o 4. Raunio 4 (karttaliite 4, valokuvat 4-7) oli kooltaan n. 2,5 x 2 m ja sen pohjoispäässä oli suuri kanto. Turvekerroksen paksuus oli 4-8 cm ja raunio muodostui yhdestä suuresta kivistä ja sen itäreunalle keräytyistä pienemmistä kivistä (karttoihin piirrettiin kolme kivikerrosta). Kiveys oli säännöllinen ja joukossa oli myös lohkottuja kiviä (katso kartat ja valokuvat). Maa oli II:n ja III:n kivikerroksen kohdalla nokista, mutta mitään muuta kuin hiiliä ei löytynyt. Tästä päätellen oli kysymys vain peltoraunioista.

R a u n i o 5. Raunio 5 (karttaliite 5, valokuvat 1-3) osoittautui vielä epämääräisemmäksi kuin edellinen. Se oli lähes kolmion muotoinen, kooltaan n. 2,5 x 3 m ja siinä oli vain yksi kivikerros. Caterpillari oli kulkenut aivan sen vierestä ja turvekerros oli paikoin rikkinäinen. Siellä, missä sitä oli jäljellä, vaihteli sen paksuus 4 - 11 cm:iin. Mitään erikoista ei kivien välissä eikä alla havaittu, joten kysymyksessä olivat ilmeisesti viereisestä pellostä kerätyt kivet.

Kun kaivetut rauniot eivät olleet antaneet mitään positiivisia tuloksia ja kysymys oli siitä, voitaisiinko rakennustoiminta rau-

nioita sisältävällä alueella rajattomasti sallia, päätin varmuuden vuoksi kaivaa vielä yhden etelärinteen raunioista ja valitsin tätä tarkoitusta varten raunion 6, jonka läheisyydestä mainittu uurrenuija oli löydetty. Lisäkaivauksen tarpeellisuutta todisti myös se, että sain Kaino Kallioiselta, joka omisti huvilan saman mäen pohjoissyrrjällä, kolme viikinkiaikaista helmeä (15890:1-2), jotka hänen perheensä jäsenet olivat poimineet huvilan vieressä olevasta kukkapenkistä. Kukkapenkin tarkastuksen yhteydessä löytyi lisäksi palanut luunsiru sekä pieni pala sulanutta metallia(?) (15890:3-4). Kukkapenkkiin oli multa kuljetettu muualta, m.m. erään kalliorinteessä, huvilasta n. 12 m etelälounaaseen olevan kivikasan (yleiskartassa n:o 16) luota, missä selvästi näkyi kuoppia, ja irtonaisesta maasta poimittiin myöhemmin muutamia siruja palanutta luuta (15890:5), mistä päätellen helmet saattavat olla tästä yhteydestä peräisin.

R a u n i o 6, (kartat 6-13, valokuvat 8-21 b) sijaitsi tien pohjoispuolella, n. 17 m tiestä ja n. 23 m rauniosta 5 pohjoiskoilliseen, mäen rinteessä n. 2,5 m tien tasoa ylempänä. Se näkyi maanpinnalla säännöllisenä pyöreähkönä, osittain sammaleen peittämänä kivikasana, joka oli kooltaan n. 2,0 x 2,5 m (valokuva 8). Ensimmäisessä kivikerroksessa (kartta 6.) ei ollut mitään huomattavaa, mutta jo toisen kivikerroksen kohdalla kävi ilmeiseksi, ettei tässä ollut kysymys samanlaisesta peltorauniosta kuin edelliset olivat olleet. Raunio sai neliömäisen muodon ja sen kohdalla oli maa voimakkaan keltaista, paikoin punaista tai tuhkansekaista ja runsaasti hiiltä sisältävää, kun sen sijaan raunion pohjoispuolella punaisen maan muodostaman selvän rajan takana oli puhdasta valkoista hiekkaa, jossa näkyi vain muutamia suuria hiiliä (kartta 7, valokuvat 9, 12-13). Kivien ympärillä raunion itä-, etelä- ja länsi-

puolella näytti maa raa'alta jo tässä tasossa, n. 10-20 cm alku-
peräistä maanpintaa alempana (humuskerros oli mäessä yleensä ohut,
ehkä n. 10 cm). Tumman maan alue rajoittui n. 2,25 x 2,25 m laa-
jalle alueelle.

Kolmannessa kerroksessa tumma alue laajeni itä-länsisuunnassa n. 3
m:n pituiseksi. Kiviä oli edelleenkin, mutta ne olivat harvemmas-
sa kuin edellisissä kerroksissa. Sekä valkeassa hiekassa raunion
pohjoispuolella, että tummassa alueessa oli useita suuria hiiliä
pystyssä. Tumman alueen pohjoisreunaa rajoitti edelleenkin punai-
nen maajuova ja tummassa maassa pisti silmään kolme selvää tuh-
ka-alueita sekä yksi lohenpunainen maaläikkä (kartta 8). Raunion
kohta alkoi tässä vaiheessa näyttää syvennykseltä maan pinnassa
(valokuvat 10-11).

Neljäs kerros merkitsi kivien edelleen harvenemista ja tumman alu-
een kapenemista eteläosassa kuopanetta, joksi raunio oli muodos-
tumassa. Kolmannen kerroksen tuhka-alueista yksi oli hävinnyt, mut-
ta ruuduissa S₁-23 ja R₁-23-24 olleet alueet olivat sulautuneet
yhdeksi laajaksi tuhkaläikäksi. Ruutuihin R₁-S₁-24-25 oli ilmesty-
nyt laajahko yhtenäinen hiilialue (kartta 9).

Viidennen kerroksen kohdalla tumma alue oli suorakaiteen muotoinen,
2,65 x 2 m. Sen pohjoisreunan keskellä oli liesimäinen puolipyöreä
kiveys, jonka keskelle jäi vaaleata hiekkaa, tuhkaa, hiiliä ja
punaiseksi palanutta maata sisältävä alue. Kuopanetta rajoittivat
suuret kivet, jotka muodostivat aivan kuin pystysuorat seinät, ja
pohjoisreunassa oli maa näiden kivien välissä aivan tummanpunais-
ta. Kivikehän ulkopuolella maa taas oli joko raakaa keltaista tai
sitten vaaleata hiekkaa, kuten pohjoispuolella kuopanetta (kartta
10.). Tumman maan alueella lieden ulkopuolella oli vain joitakin

pieniä kiviä (valokuvat 16-19).

Kuudennen kerroksen kohdalla alkoi tumman maan alta paljastua valkoista hienoa hiekkaa. Liesikiveys näytti tässä vaiheessa hieman epämääräiseltä, mutta pohjoisseinämän vieressä oli vahvasti hiilipitoinen maakerros, jota reunusti merkillinen ruskeankellertävä maa. Kiviä oli vain lieden kohdalla sekä joitakin tumman alueen reunamilla (kartta 11).

Seitsemännen kerroksen kartassa (kartta 12) näkyy, kuinka lieden pohja muodostui muutamista kivistä, joiden välissä maa oli tumman punaista ja hiilen sekaista; tätä aluetta kiersi kirkkaankeltainen hiekka. Suurten kivien rajoittaman kuopan pohjalla oli vaaleankellertävää hiekkaa, jossa oli pieniä hiilenmuruja sekä pohjois-eteläsuuntainen ruskea maaläikkä ruudussa R₁-24. Paikoin 10 cm paksun hiekkakerroksen alla oli kovaksi poljettu valkoinen savi; vasta tämän savikerroksen alta paljastui samankaltaista vaaleata hiekkaa kuin aikaisemmin oli tavattu kuopanteen pohjoispuolelta. Kun poljetun saven muodostama pohjataso oli saavutettu, vaikutti kaivettu alue liedellä varustetulta maakuopalta, jossa oli miltei tasainen maalattia ja kivien ja maan sekaiset seinät, joissa olivat runkona muutamat suuret suorakaiteen muodostavat kivenjätkäleet.

Pohjoisseinä, joka oli korkein, 120 cm, oli myös vankin. Lännes-
on seinämä
sä/ myös tiheässä olevien kivien muodostama, etelä- ja itäseinämät olivat epämääräisemmät, joskin maan värin perusteella selvästi eroitettavissa (vert. kartta 13, ja valokuvat 14-15 ja 20 kuvaan 16, missä näkyy itäseinää). - Mitään löydöksiä ei kaivauksesta hiilinäytteiden (16269:1-16) lisäksi saatu.

Koska näytti olevan kysymys epätavallisesta muinaisjäännöksestä, päätettiin se entistää. Isoja kiviä ei ollut vieritetty paikal-

taan, joten seinämät olivat koossa ja lieden kivet oli numeroitu kaivauksen aikana, joten niiden asettaminen paikalleen ei ollut vaikeata; lieden eriväriset maaläikät vain olivat hajonneet hiekkakasaan. Kuoppa näyttää kuitenkin melko mielenkiintoiselta siistityssä asussaan (valok. 21a - b), vaikkakin on vahinko, etteivät mitkään esinelöydöt valaise sen käyttöaikaa eivätkä -tarkoitusta. Mahdollisesti hiilianalyysi joskus tulevaisuudessa voi selvittää tämänkin arvoituksen.

Etsiessäni paikkaa, mistä helmet mahdollisesti olisivat joutuneet kukkapenkkiin, löysin numerolla 16 merkityn kivikasan lisäksi toisenkin raunion (kartassa n:o 15), joka sijaitsi Kallioisen huvilan lounaisnurkasta n. 30 m etelälounaaseen. Nämä molemmat myöhemmin todetut rauniot ovat Kerkonkärjessä Kaino Kallioisen huvilatontilla pohjoiseen viettävässä rinteessä samalla kalliolla, jonka etelärinteessä ovat rauniot 7 - 14 (katso kartta 1.).

R a u n i o 15 on pyöreähkö, ainakin itäsivultaan suurten reuna-kivien ympäröimä matalahko kumpare, joka erottuu heikosti maanpinnasta. Sen laajuus on n. 2,5 x 2,5 m, korkeus vain n. 25-30 cm. Keskellä rauniota kasvaa suuri mänty (valokuva 22).

R a u n i o 16 on epämääräinen luonnonlouhikko, jonka vaiheilla näyttää olevan jonkinlainen kivilatomus. Kiveys on osittain hajalla ja sen vieressä oli paikalla ollessani suuri multakasa (valok. 23-24). Maassa oli runsaasti hiiltä, mutta niin on mäessä miltei joka kohdassa. Multaa tarkastettaessa löytyi kuitenkin myös kolme sirua palanutta luuta, joten on mahdollista, että helmet ovat joutuneet kukkapenkkiin juuri sen mullan mukana, joka on otettu tämän paikan läheisyydestä.

Raunioiden 4, 5 ja 6 kaivaus ei oikeastaan selvittänyt sitä, mihin ryhmään Kerkonkärjen rauniot olisi laskettava. Todennäköisesti osa niistä, ehkä kaikki notkossa sijaitsevat, ovat peltoraunioita, mutta raunio 6:een tämä määritelmä ei sovi, joskaan ei ole mahdotonta, että sen kohdalla on aikoinaan ollut kuoppa, joka on täytetty pellosto kerätyillä kivillä, niin että on syntynyt rauniomainen latomus. Toisaalta se ei myöskään missään nimessä ole rautakautinen hauta, joita kalliolla kuitenkin täytyy olla poltetuista luista ja löydetyistä helmistä päätellen. Ei myöskään ole mahdollista ratkaista, miten uurrenuija liittyy kaikkeen muuhun havaittuun. Olen kuitenkin varma siitä, että Kerkonkärjessä on muinaisjäännöksiä, olkoonkin, että vaikuttava raunio-ryhmä kallion etelärinteessä osaksi muodostuisi peltoröykkiöistä, ja sentähden huvilatien rakentaminen kallion päällitse, mikä ei ole välttämätöntä, on mielestäni kiellettävä. Kerkonkärkeen vievän tien ja parkkeerauspaikan rakentaminen ei sen sijaan vahingoita jäljelläolevia muinaisjäännöksiä.

Helsingissä 25. 5. 1964

Pirkko-Liisa Lehtosalo

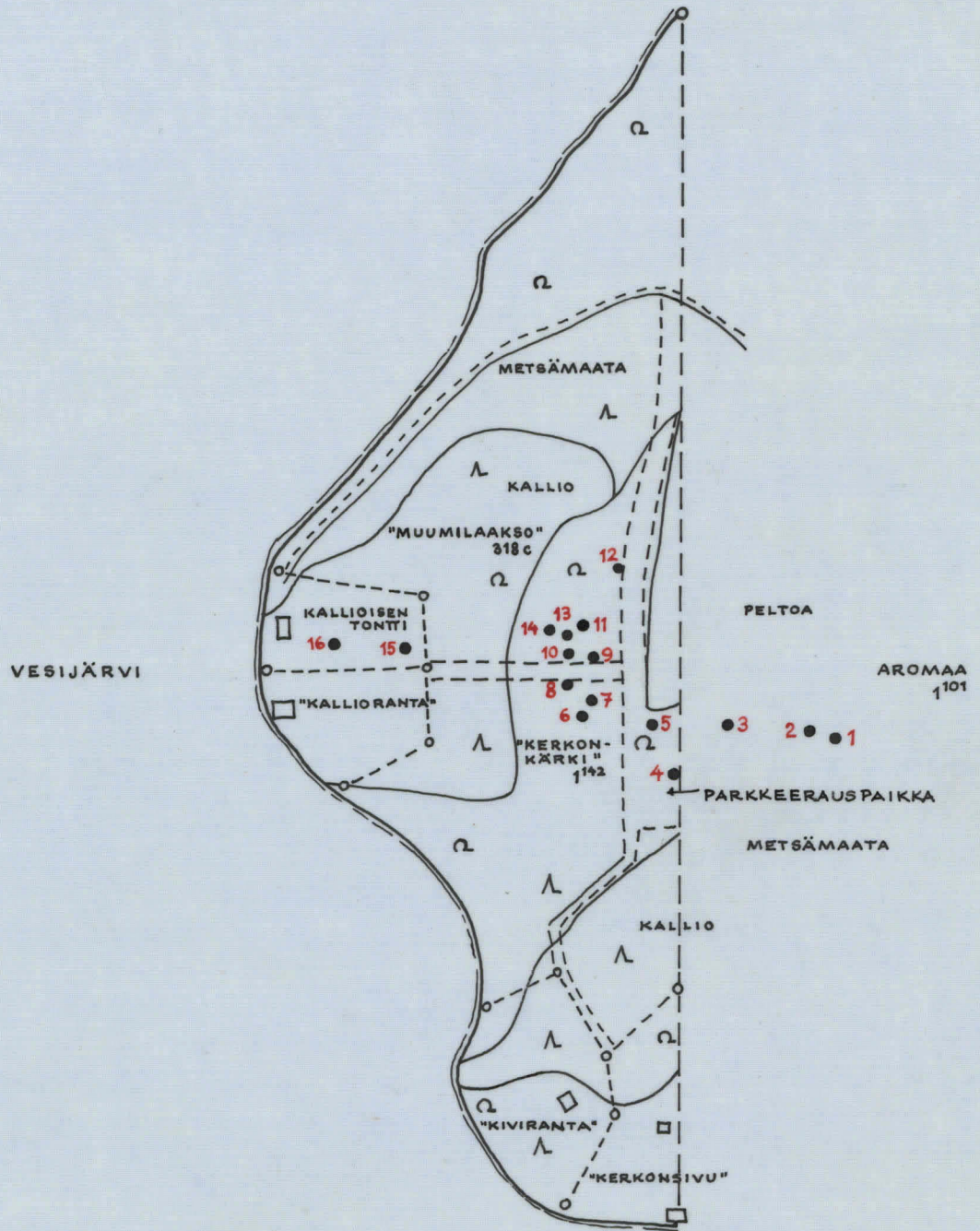
Pirkko-Liisa Lehtosalo

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963

Yleiskartta

Mittakaava 1:2000

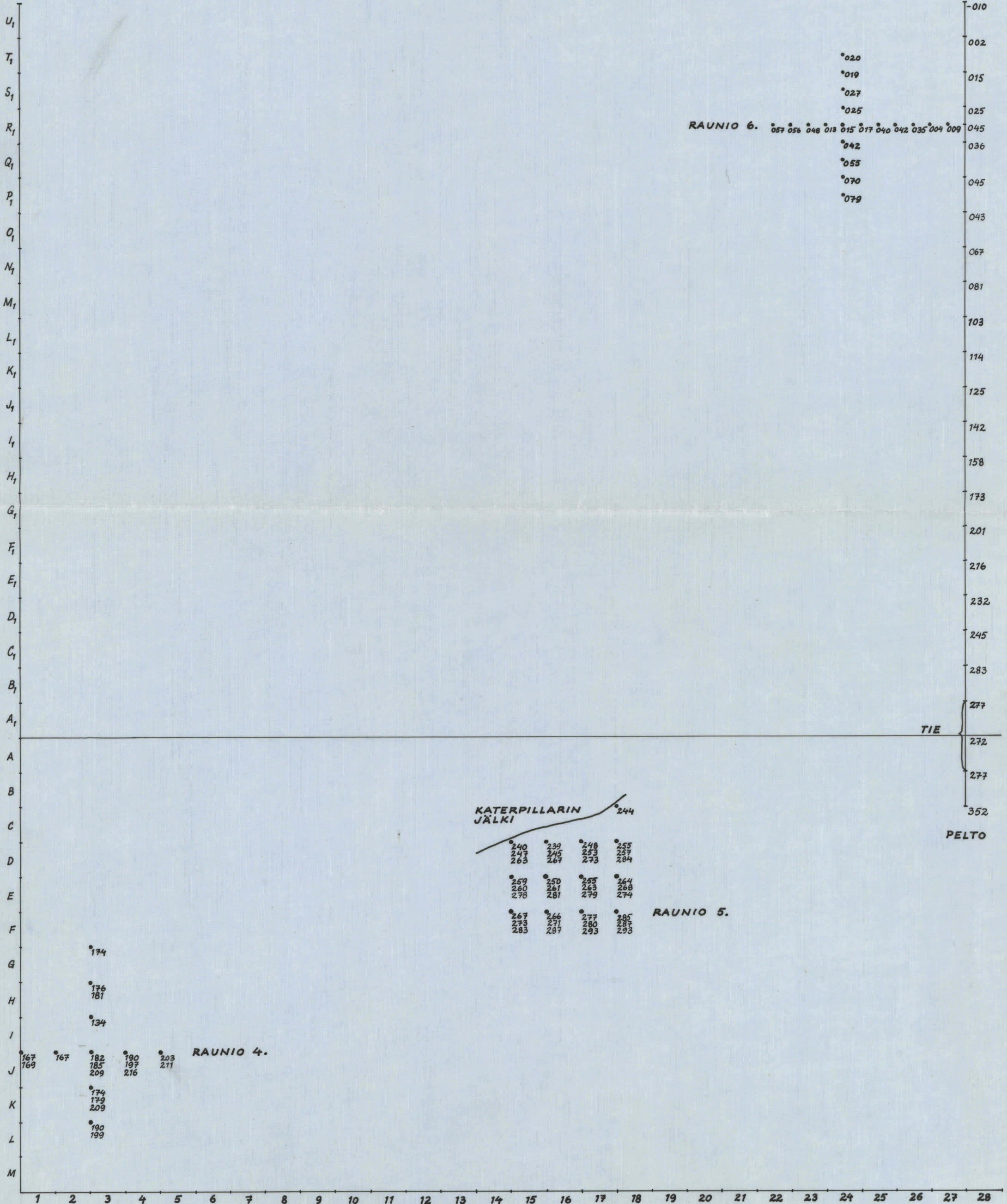

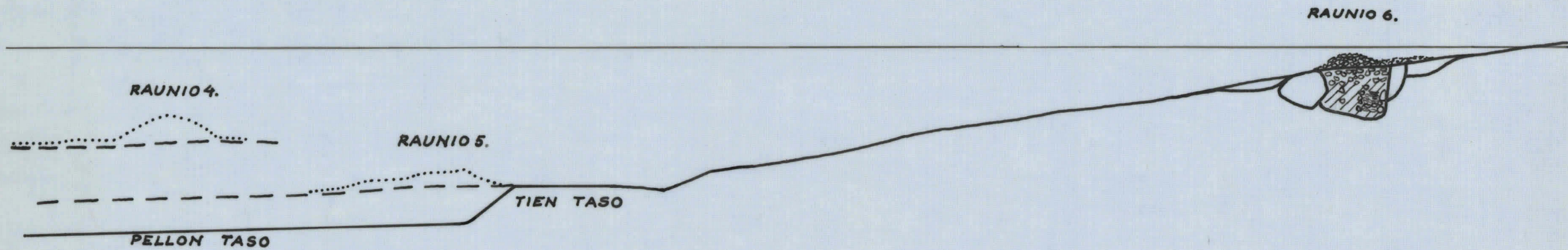
Kartta on jäljennös Kerkonkärjen
 huvila-alueen kartasta.
 Liittyy P-L. Lehtosalon kaivaus-
 kertomukseen 1963.

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963

Punnituskartta
Mittakaava 1:100
Kiintopisteen p.l. 245

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

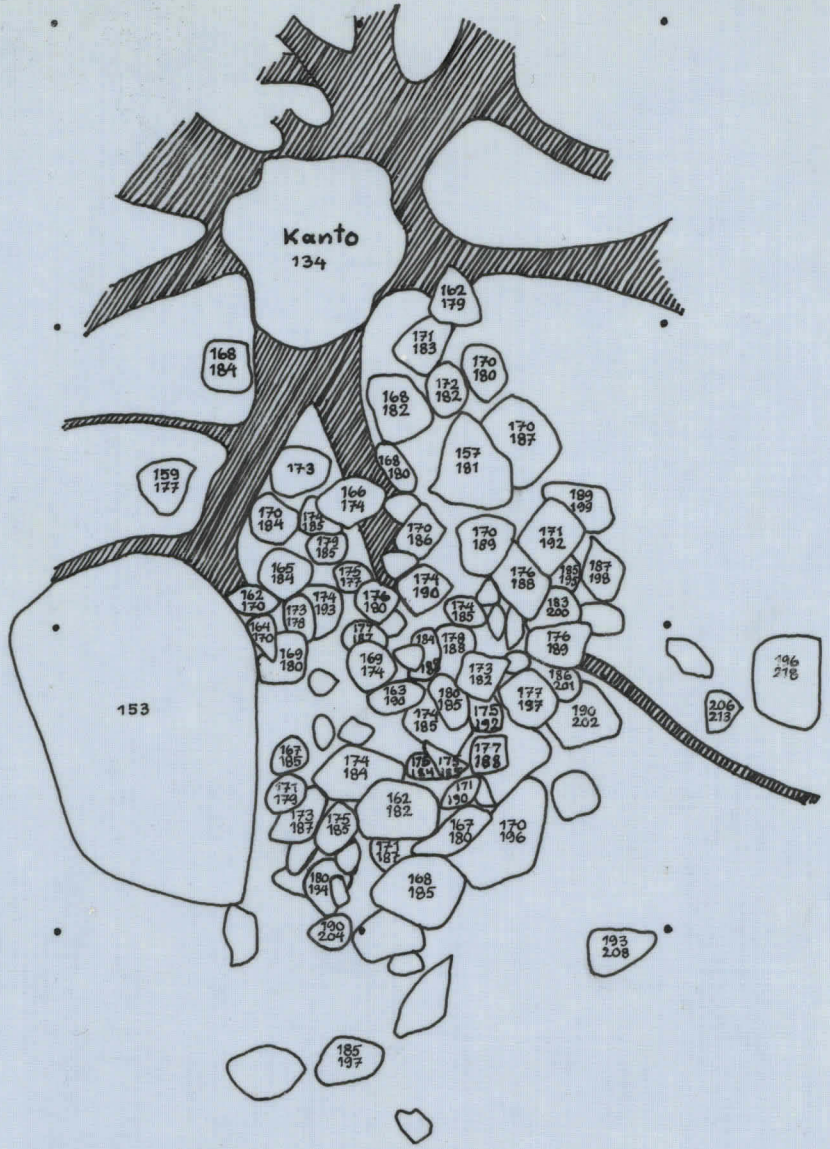
P-L. Lehtosalo 1963

Rinteen profiili
Mittakaava 1:100

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

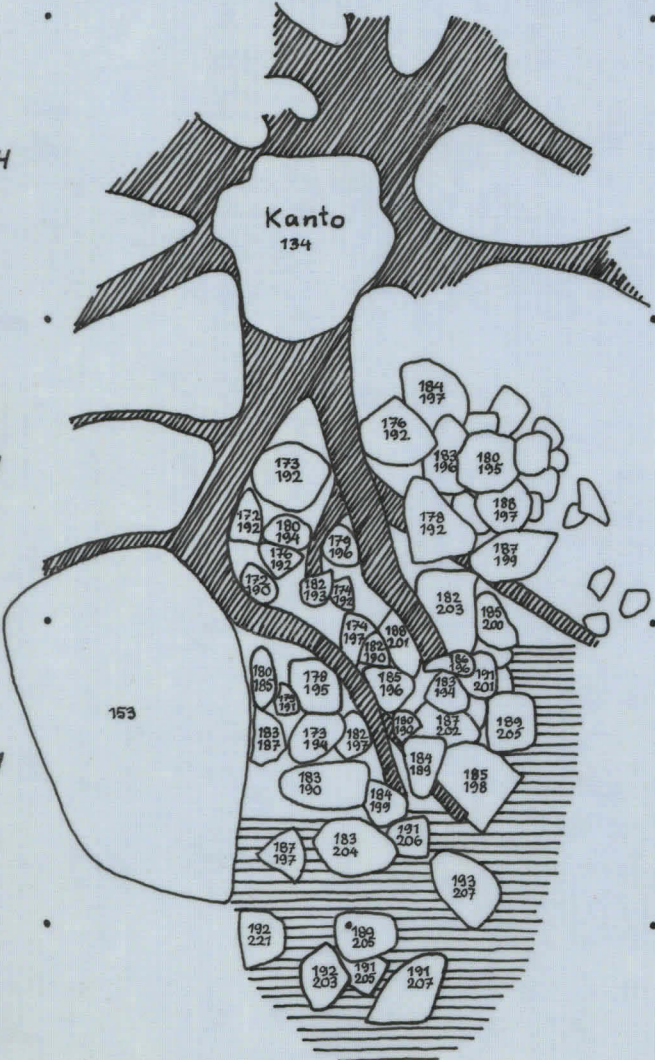
P.-L. Lehtosalo 1963
Kartanpiirtäjä: E. Makkonen
Mittakaava 1:25
Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 4.

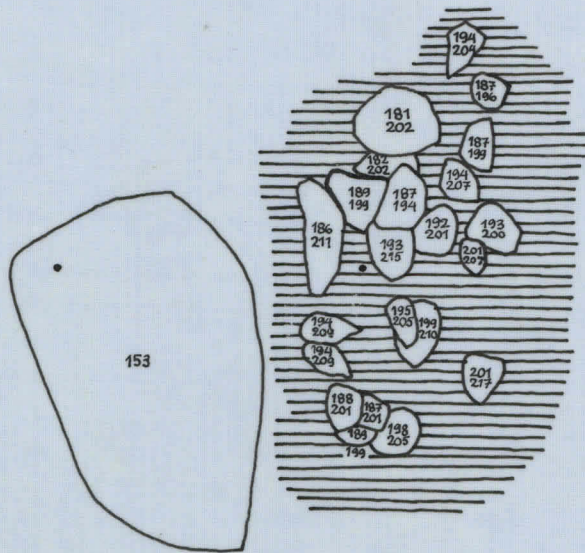

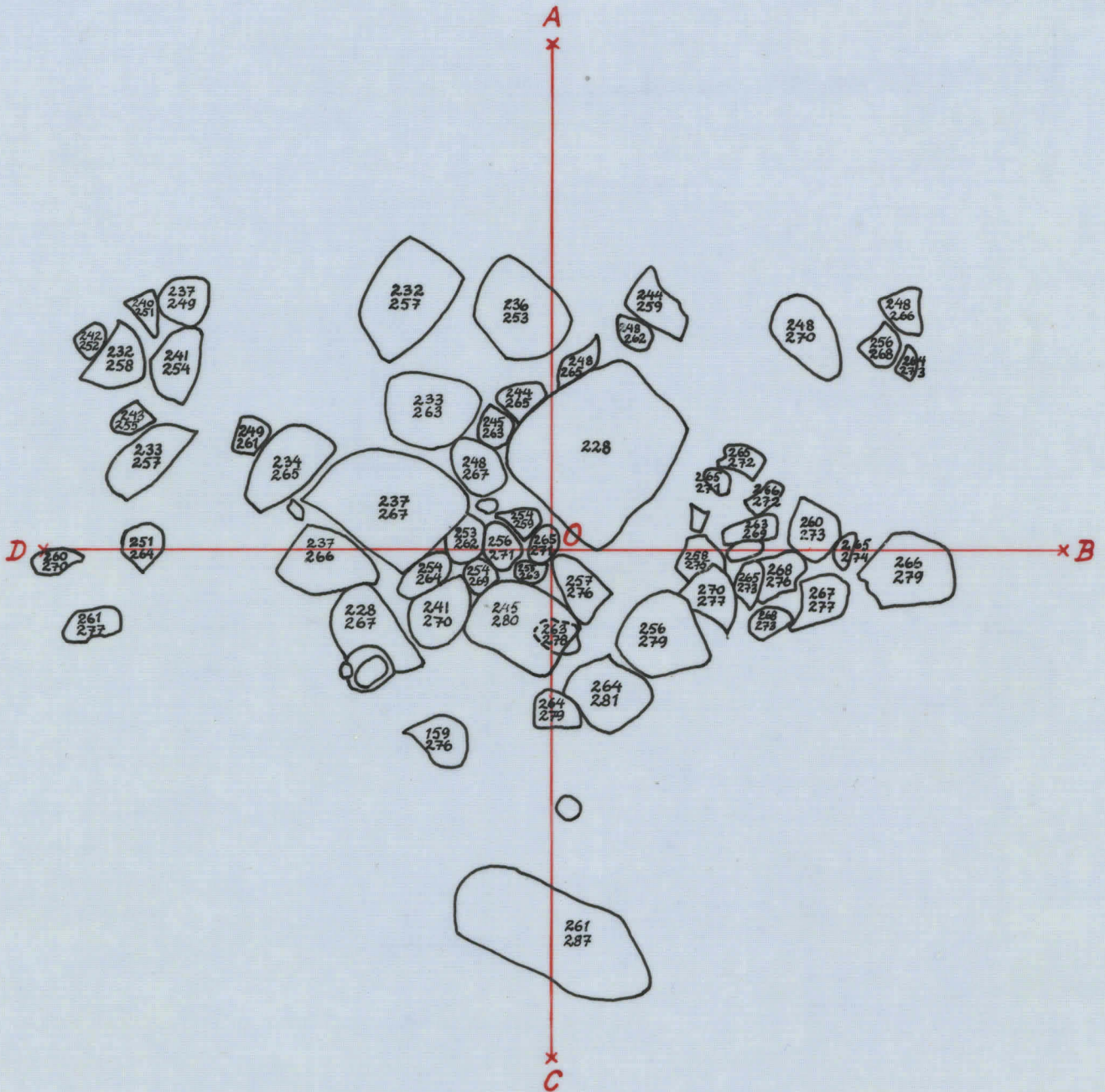
I kerros

II Kerros

III kerros

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO**P-L. Lehtosalo 1963****Kartanpiirtäjä: K. Hartikainen****Mittakaava 1:25****Kiintopisteen p.l. 245****Raunio 5.**

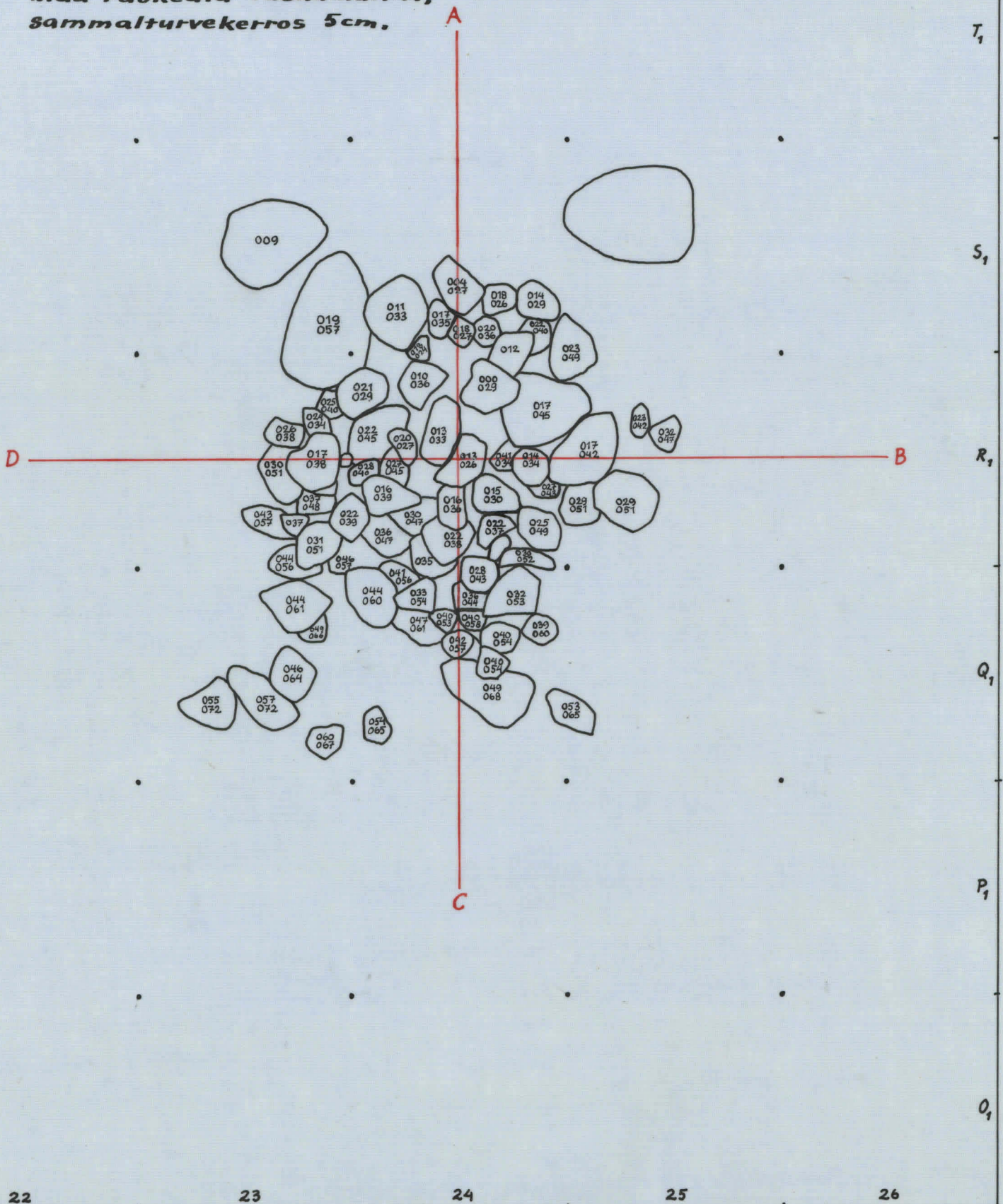
HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963

Kartanpiirtäjä : E. Makkonen

Mittakaava 1:25

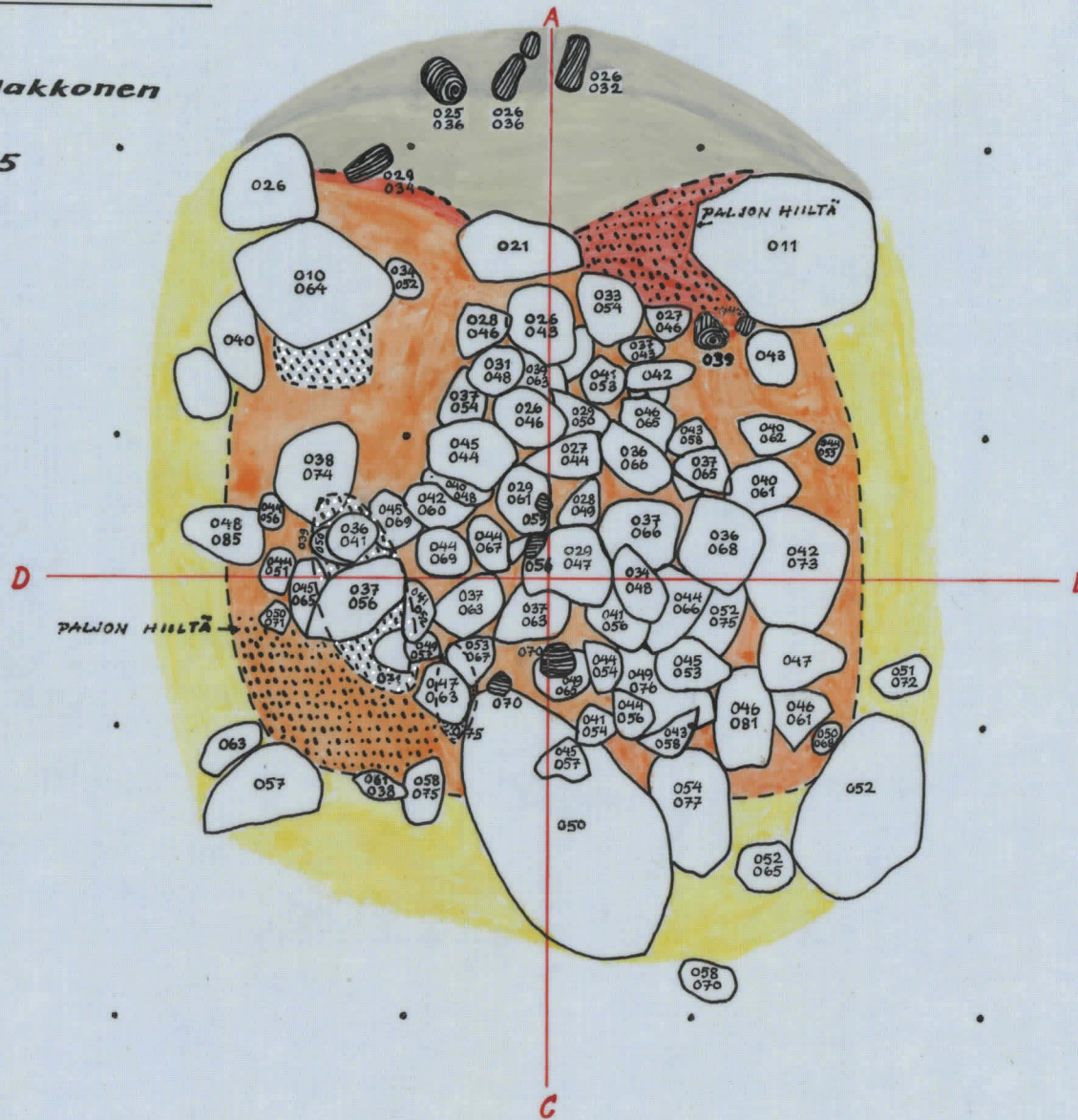
Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6 · I maanpäällinen kerros**Maa ruskeata ruokamultaa,
sammalturvekerros 5cm.**

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P.-L. Lehtosalo 1963
 Kartanpiirtäjä: E. Makkonen
 Mittakaava 1:25
 Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6.
II kerros

- TUHKA
- PUNAISEKSI PALANUT MAA
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- KELT. HARMAA HIEKKA

21

22

23

24

25

26

27

T₁

S₁

R₁

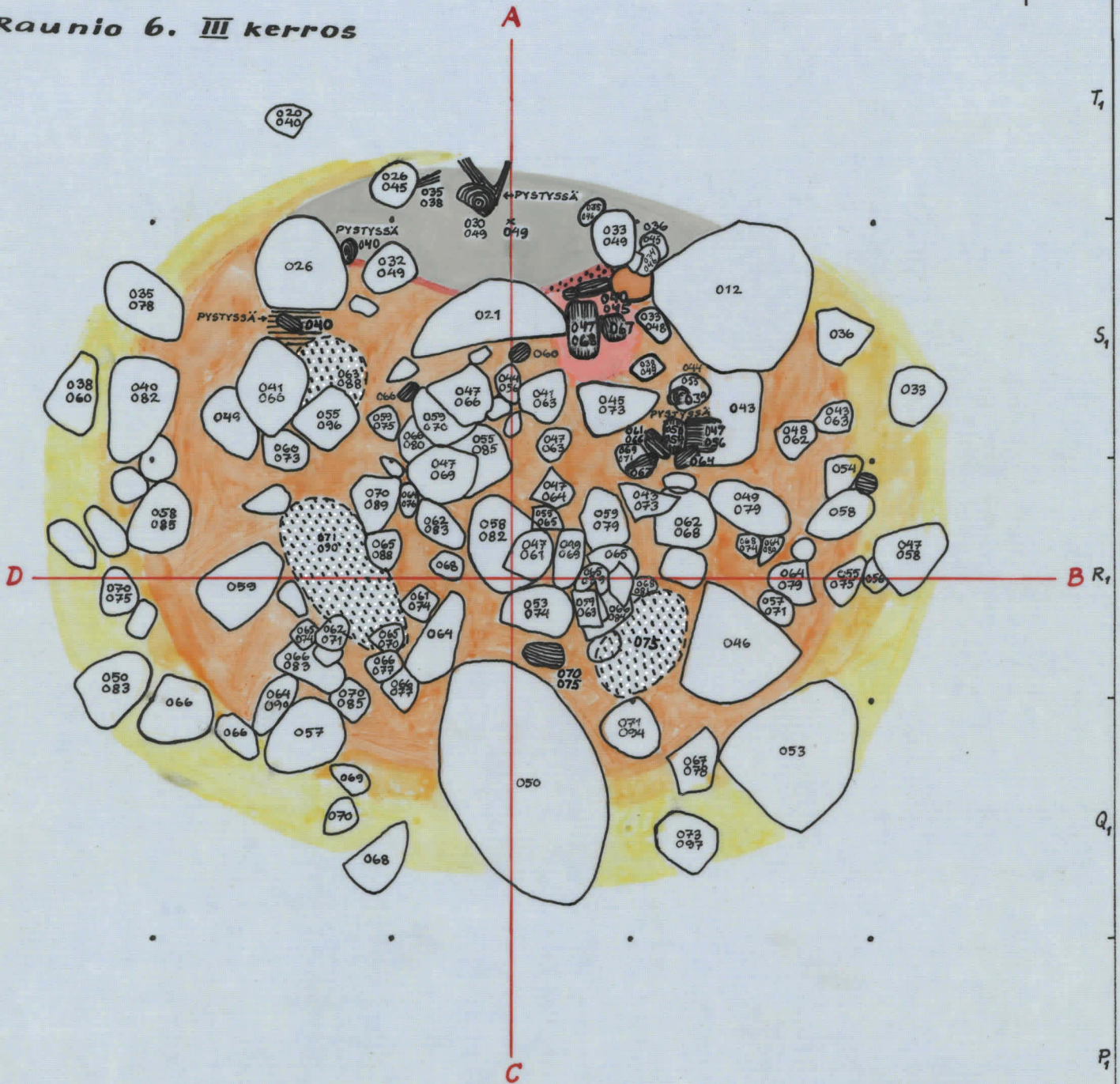
Q₁

P₁

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963
Kartanpiirtäjä: E. Makkonen
Mittakaava 1:25
Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6. III kerros

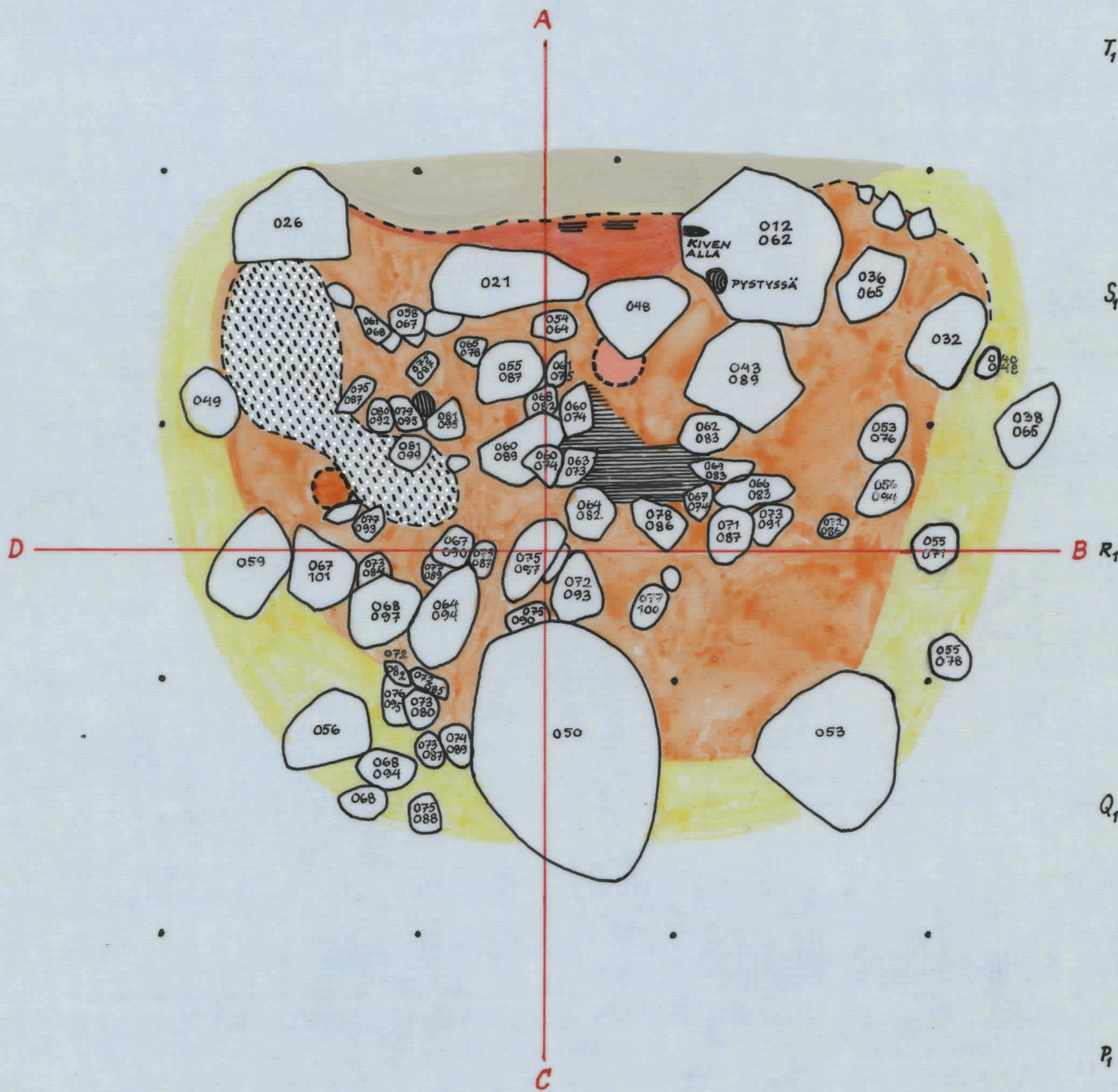

- LOHENPUN. MAA
- PUNAISEKSI PALANUT MAA
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- KELT. HARMAA HIEKKA
- TUHKA

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963
 Kartanpiirtäjä: E. Makkonen
 Mittakaava 1:25
 Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6. IV kerros

- LOHENPUN. MAA
- PUNAISEKSI PALANUT MAA
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- TUHKA
- HIILTÄ

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

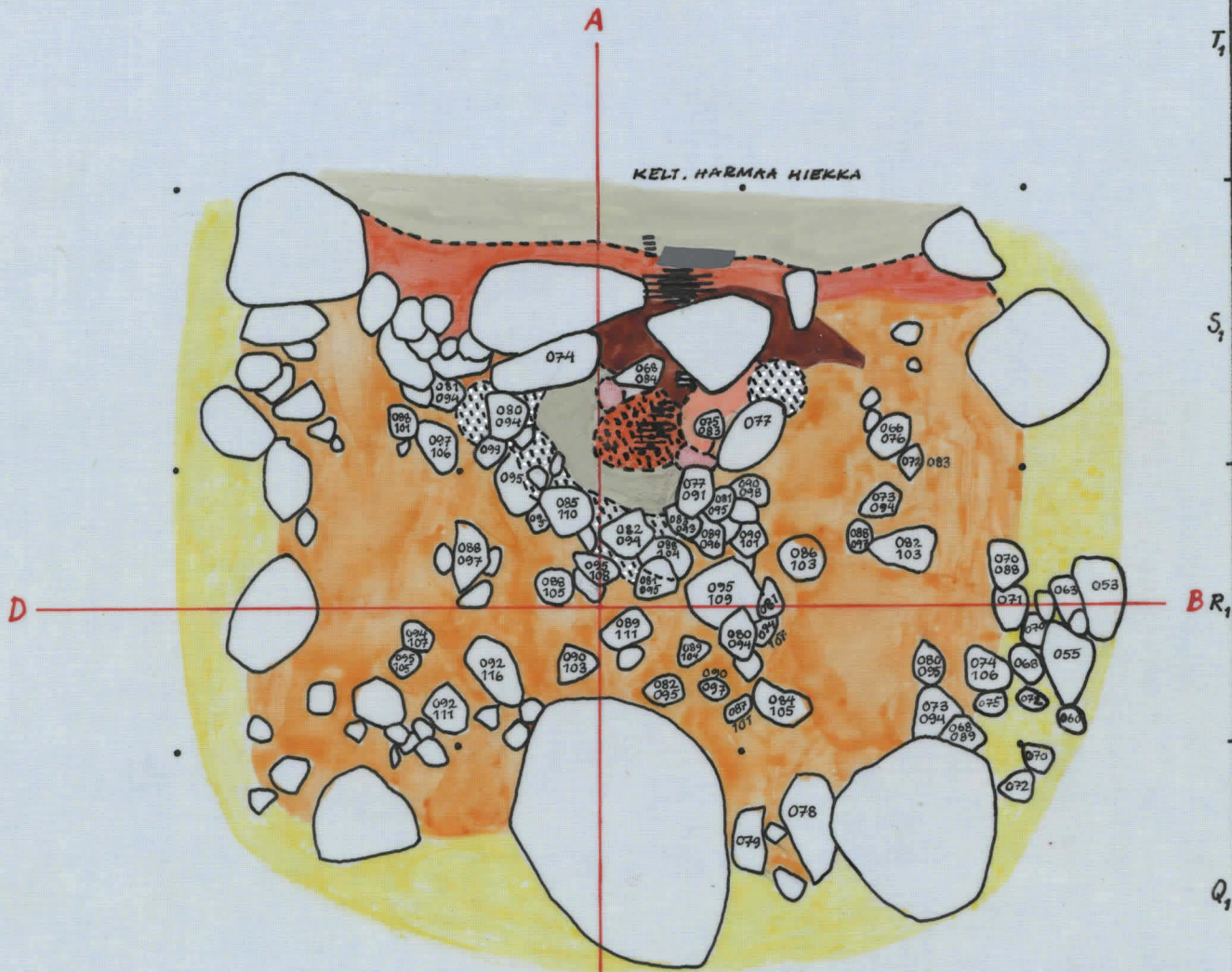
P-L. Lehtosalo 1963

Kartanpiirtäjä: E. Makkonen

Mittakaava 1:25

Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6. \bar{V} kerros

- VAALEAN PUN. MAA
- LOHENPUN. MAA
- PUNAISEKSI PALANUT MAA
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- HARMAAN KELLERT. HIEKKA
- HARMAA, HIILENSEK. MAA
- TUHKA

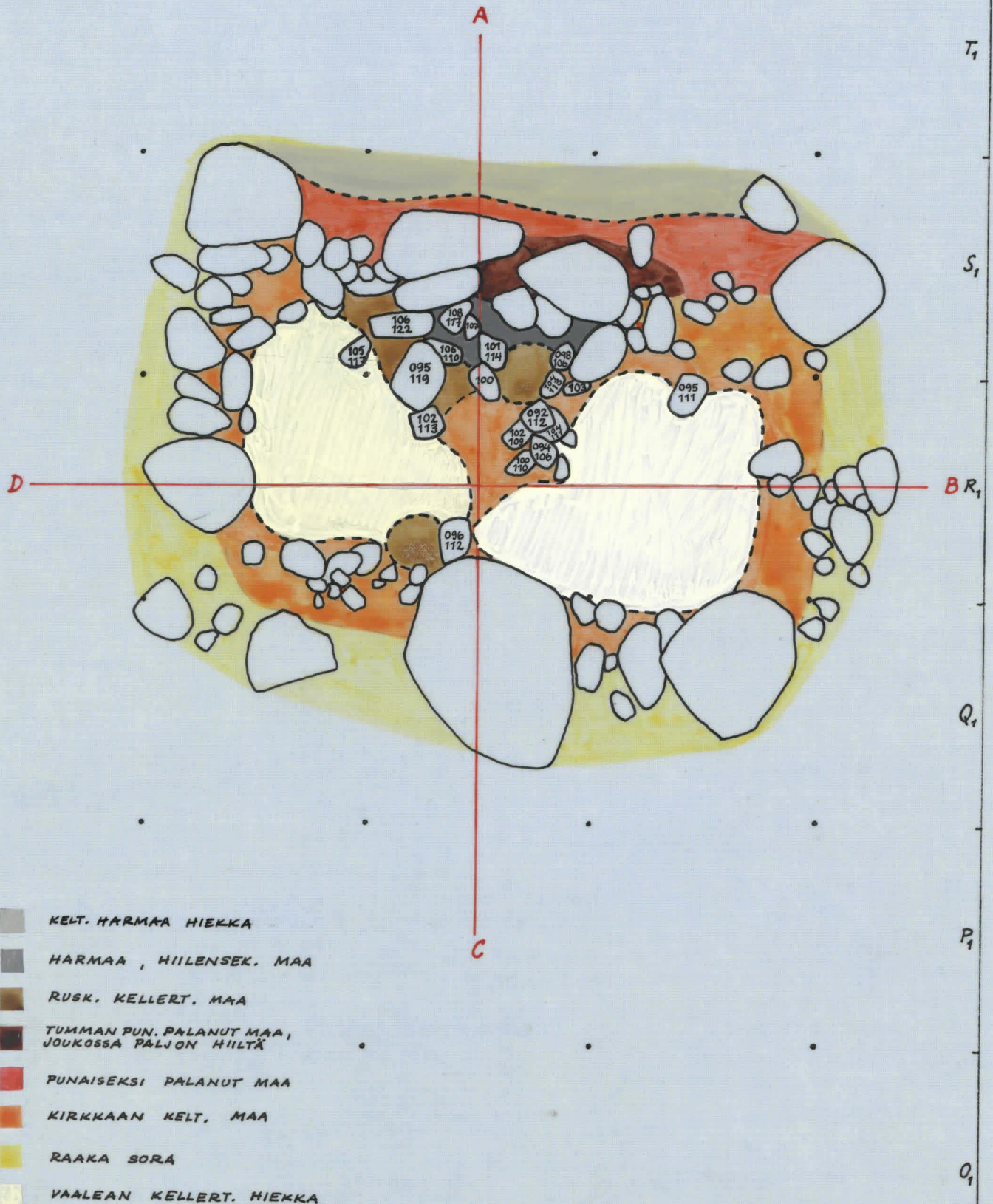
HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963

Kartanpiirtäjä: E. Makkonen

Mittakaava 1:25

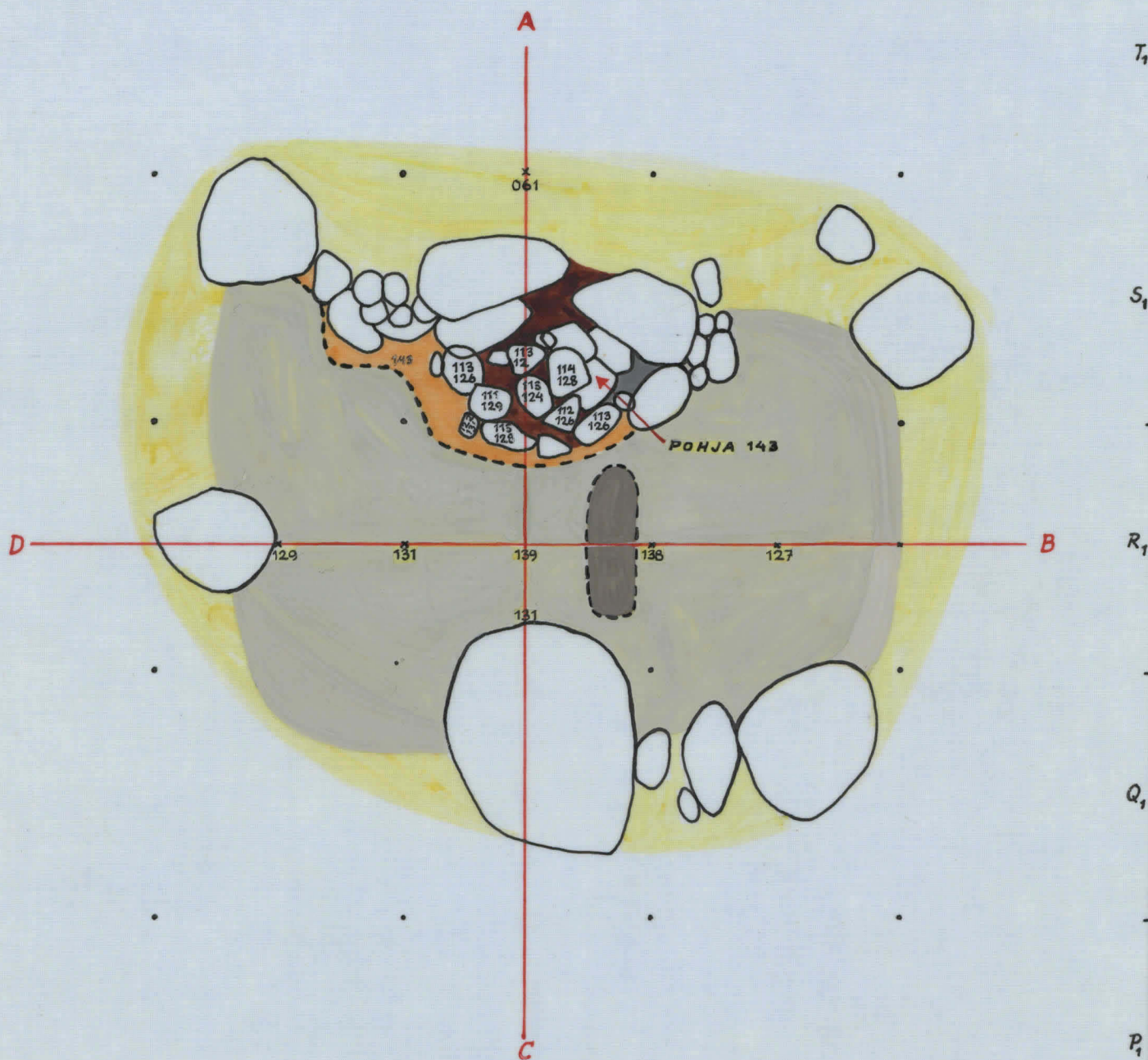
Kiintopisteen p.l. 245

Raunio 6. VI kerros

HOLLOLA · KUTAJOKI · KERKKO

P-L. Lehtosalo 1963
Kartanpiirtäjä: E. Makkonen
Mittakaava 1:25
Kiintopisteen p.l. 245

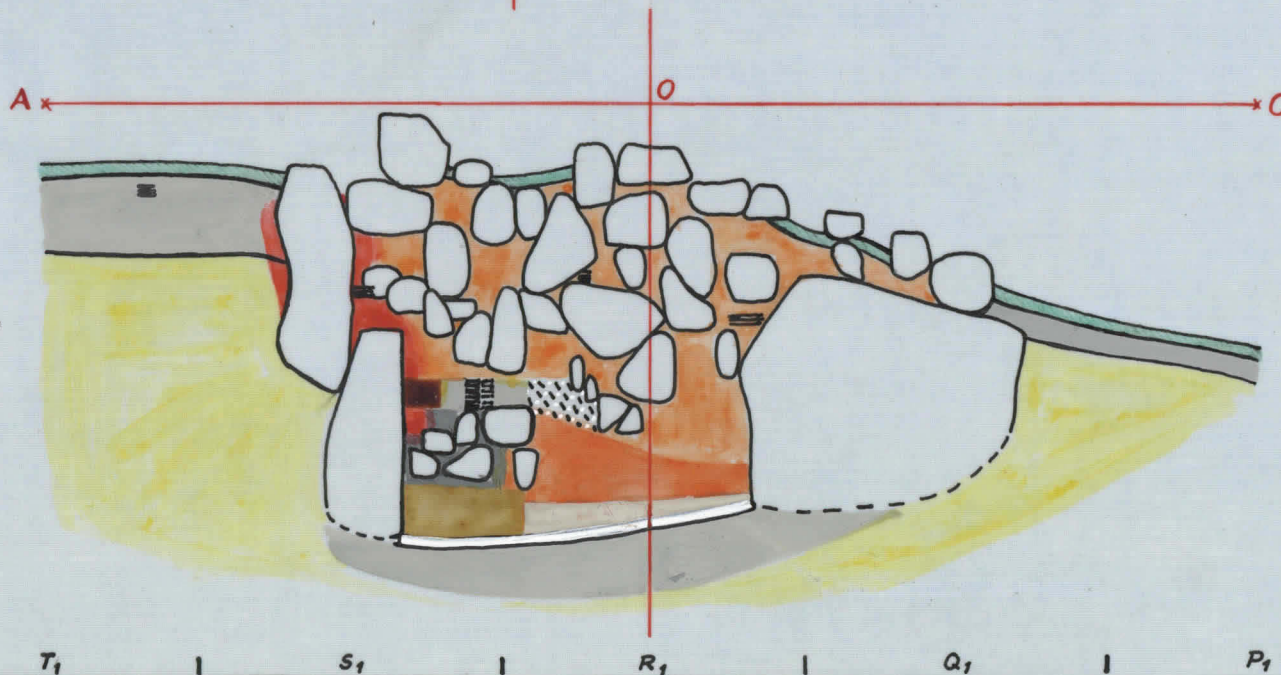
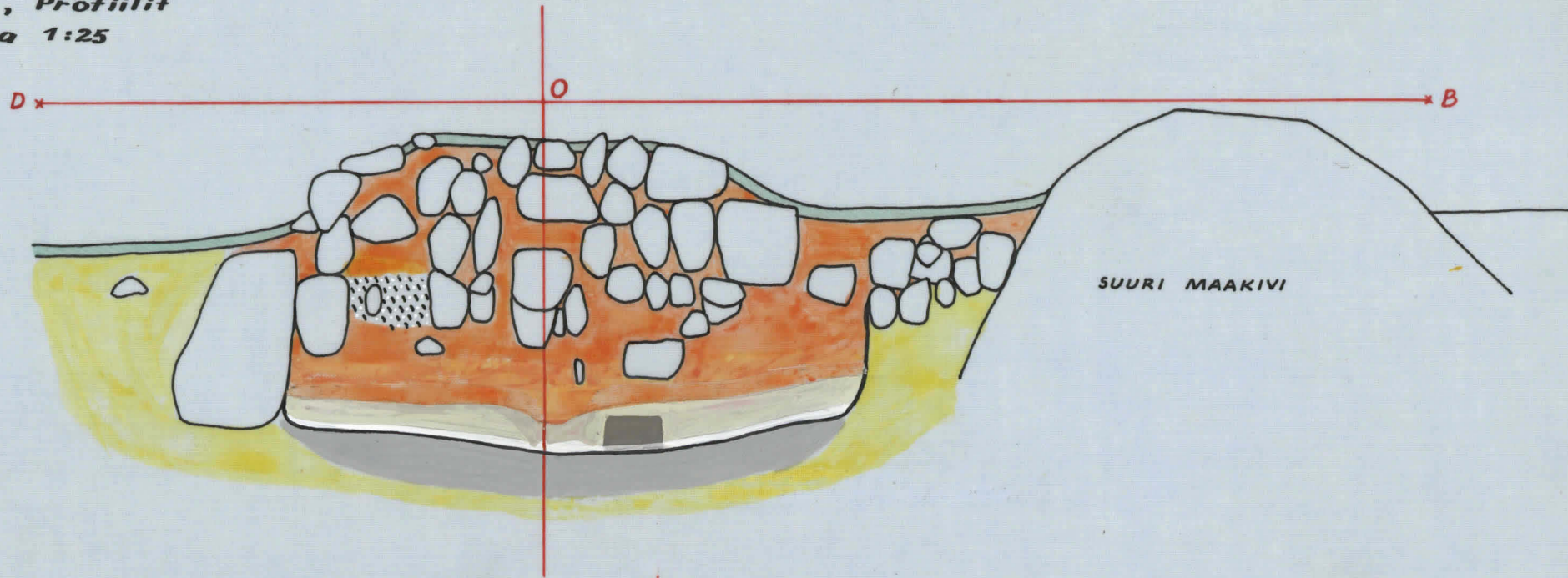
Raunio 6, VII kerros

- TUMMAN PUN., PALANUT MAA, JOUKOSSA PALJON HIILTÄ.
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- HARMAAN KELLERT. HIEKKA
- HARMAA, HIILENSEK. MAA
- RUSKEHTAVA MAA

P-L. Lehtosalo 1963

Raunio 6, Profiilit
Mittakaava 1:25

- TURVE
- VALK. KOVA SAVI
- VAALEAN KELLERT. HIEKKA
- HARMAAN KELLERT. HIEKKA
- RUSKEHTAVA MAA
- TUMMANPUN. PALANUT MAA, JOUKOSSA PALJON HIILTÄ
- PUNAISEKSI PALANUT MAA
- KIRKKAAN KELT. MAA
- RAAKA SORA
- RUSK. KELLERT. MAA
- HARMAA, HIILENSEK. MAA
- TUHKA

Hollola, Kutajoki, Kesäko

F 28293

1. Raunio n:o 5 kuvattuna pohjoisesta ennen kaivautta.

F 28294

2. Raunio n:o 5 luoteesta turpeen poiston jälkeen.

F 28295

3. Raunio n:o 5:n kivestä lännestä päin kuvattuna.

F. 28296

4. Raunio m:o 4 ennen laivasta idästä päin kuvattuna.

F. 28297

5. Raunio m:o 4 idästä luvseen poiston jälkeen.

F. 28298

6. Raunio m:o 4:n toinen kerros kuvattuna etelästä päin.

F. 28299

7. Raunio m:o 4 toinen kerros kuvattuna pohjoisesta.

F. 28300

8. Raunio 6: m idästä ennen saivasta.

F. 28301

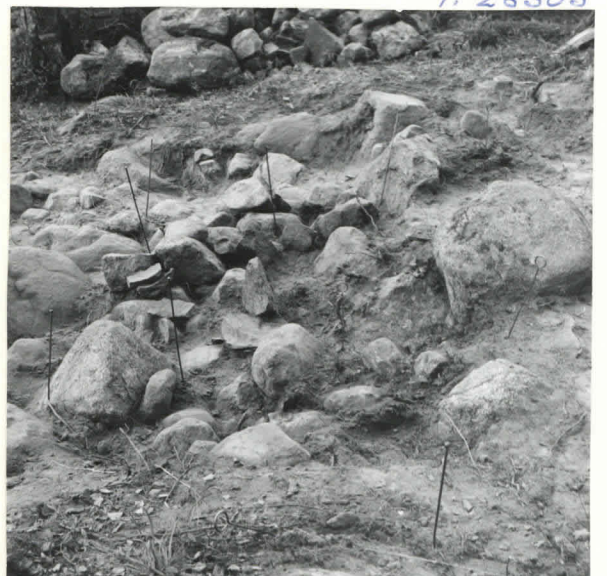
9. Raunio 6: m toinen kerros etelästä päin kuvattuna.

F. 28302

10. Raunio 6: m kolmas kerros lännestä kään kuvattuna.

F. 28303

11. Raunio 6: m kolmas kerros idästä kään.

F. 28304

12. Suuret hiilet ruuduissa S-23 ja T-24.

F. 28305

13. Suurin hiili ruudussa T-24.

F. 28306

14. Rauni 6:n seitsemäs kerros. Oikealla lieki. Kuvattu idästä.

F. 28307

15. Sama kuin edellä kuvattuna itäkaakosta.

F. 28308

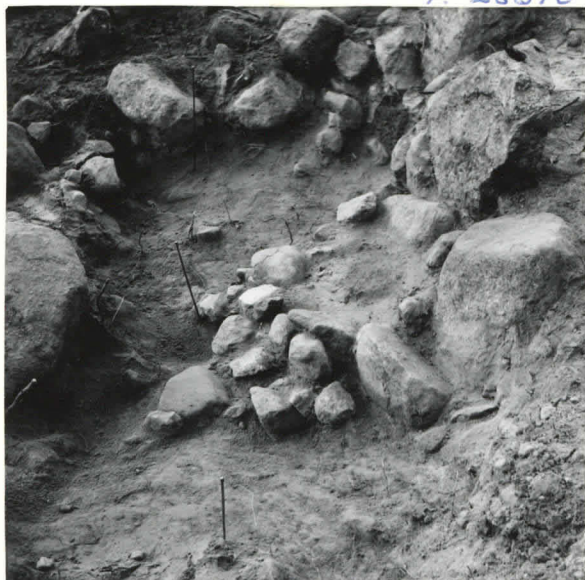
16. Viides kerros. Lieki kuvattuna lounaasta käsin.

F. 28309

17. Liekin kaivaus käynnissä. Viides kerros kuvattuna idästä.

F. 28310

18. Viides kerros kuvattuna idästä.

F. 28311

19. Lieki kuvattuna eteläkaakosta.

F. 28312

20. Kuopun pohjoisseinämä, tiedew kohdalta. Kuvattu etelästä.

F. 28313

21a. Siisi entiseitynä idästä.

F. 28313

21b. Sama kuin edellä.

F. 28314

22. Matalana kumpuna erottuva raunio 15. Raimo Kallioisen tontilla. Kuvattu itäkaakosta.

F. 28315

23. Raunio 16. etelälounaasta. Tämän juurelta hiene otettu maa, josta löytyivät helmet KM 15890.

F. 28316

24. Paikka, mistä otettu maata kukkapenkkiä varten raunio 16. juurelta. Kuvattu lännensuolesta.

P. Heikkinen 1963